

Hvorfor bekjemper vi lavlønnskonkurransen i Norge når vi godtar det i internasjonal handel, ved utflagging og tjenestekjøp over landegrensene?

«Er det noen forskjell, da?»

Jon Erik Dølvik, Fredrik Bakkemo Kostøl & Roger Bjørnstad

Utgangspunkt

- Globalt: Fri flyt av varer & kapital – delvis tjenester – IKKE arbeidstakere
- EU/EØS: Også fri flyt av tjenester & arbeidstakere - internasjonalt særtilfelle
- Ulike internasjonale regler for mobilitet av kapital, varer, arbeid og tjenester

- Fokus på arbeidsmarkedsvirkninger i Norge
- Lavlønnskonkurransen – produksjon med lønn vesentlig under vanlig norsk nivå

27.10.2015

Tabell 1: To hovedkanaler hvor lavlønnskonkurransen kan påvirke arbeidsmarkedet i Norge (I)

1. Internasjonal handel – <i>indirekte</i> virkninger via konkurransen i globale produktmarkeder	
Type økonomiske strømmer	Internasjonale hovedregler
A. Varehandel	Ingen regulering av lønn og andre faktorpriser (unntak eks EUs dumpingregler mot subsidiering)
B. Relokalisering av produksjon - direkteinvesteringer, lisensavtaler, internasjonale produksjonskjeder mv – formål å styrke bedriftenes stilling i handelskonkurransen	Ingen regulering av lønn og andre faktorpriser
C. Tjenestehandel i) <u>Mobile</u> ytelser - eks digitalt, kundemobilitet – som for varer ii) <u>Stedbundne</u> ytelser - krever arbeidsmobilitet - likheter med arbeidsmigrasjon (se neste slide *)	i) Ingen regulering av lønn og andre faktorpriser ii) Vertslandets lønnsvilkår (unntatt kortvarige tjenester). I EU/EØS: Kjerne av vertslandsvilkår iht <u>Utstasjoningsdirektivet</u> (EC 96/71)

27.10.2015

Internasjonal handel (forts...)

- Dvs det er *produksjonslandets faktorpriser* - inklusive lønns-og arbeidsvilkår - som danner grunnlaget for konkurransen i internasjonal handel
- Påvirker arbeidsmarkedet i Norge via *etterspørselen* etter norske produkter → strukturendringer, eks. tekstil & skipsbygging i 70-80-årene
- «Faktorprisutjevningsteoremet»
 - Handel med ensartete varer → press for utlikning av lønnsnivå mellom land
 - Motvirkes av forskjeller i kompetanse, kapital, teknologi, produktivitet og valutakurser → internasjonal arbeidsdeling og spesialisering
- «Noe arbeidslivet alltid har levd med og modellen er utformet for å mestre»

Tabell 1: To hovedkanaler hvor lavlønnskonkurranse kan påvirke arbeidsmarkedet i Norge (II)

2. Arbeidsmigrasjon – direkte virkninger via konkurransen i vertslandets arbeidsmarked

Type grensekryssende arbeidsmobilitet	Internasjonale hovedregler
A. Individuell arbeidsmigrasjon i) Fra land <u>utenfor</u> EU/EØS – restriksjoner ii) <u>Innenfor</u> EU/EØS – fri bevegelse	i) Vertslandets vilkår, arbeidstillatelse, likebehandling, i Norge lønn iht avtale/gjengs lønn (<u>Utl.loven</u> §23,pkt. b). ii) Likebehandling ift vertslandets lovgivning, inklusive velferd, ikke-diskriminering, minstelønn i lov og allmenngjorte avtaler.
B. Utstasjonering ifm tjenesteyting (*) i) Fra land <u>utenfor</u> EU/EØS – restriksjoner ii) <u>Innenfor</u> EU/EØS – fri bevegelse	i) Vertslandsvilkår, arb-tillatelse, likebehandling, i Norge lønn iht avtale/gjengs lønn (<u>Utl.loven</u> §24 pkt. b). ii) Kjerne av vertslandets vilkår, lønn iht lov/allmenngjort avtale (<u>Utstasjoneringsdirektivet</u>). Skatt, avgifter & velferdsytelser i hjemlandet (1/2-2 år).
..... C. «Fiktiv utstasjonering» - varig tjenesteyting i annet EU/EØS-land faller under fri etableringsrett	Underlagt all vertslandets lovgivning. Hvis bringer med arbeidstakere = arbeidsmigrasjon.

27.10.2015

Arbeidsinnvandring (forts)

- Dvs **produksjons/vertslandets** standarder legges til grunn også ved arbeidsmigrasjon
 - Visse unntak for utstasjonering ved tjenstemobilitet i EU/EØS
- Begrunnelser:
 - «Arbeid er ikke en vare» (ILO 1919 / 1944) – > likebehandling & ikke-diskriminering
 - «Hvis rike land kan kombinere «U-landslønn» med overlegen teknologi, kompetanse mv vil det underminere næringslivet i fattige land & utjevningseffektene av global handel»
- Vertslandet har rett til å beskytte arbeidsmarkedet mot «unfair» konkurranse og ansvar for å beskytte arbeidsmigranter mot forskjellsbehandling

Hvordan påvirker lavlønnskurransen arbeidsmarkedet?

Arbeidsmarkeds- utfall

- Sysselsetting
- Ledighet
- Lønn
- Arbeidsforhold

- Fordeling
- Velferd

1) **Virksomhetenes arbeidskrafttterspørsel** og rekrutterings/arbeidskraftstrategier

2) **Tilbudet av arbeidskraft** – volum, sammensetting, preferanser & reservasjonslønn; påvirker ansettelsesmønstre og arbeidsforhold

3) **Arbeidsmarkedets virkemåte** – konkurranseforhold & rekrutteringsmønstre, påvirkes av bedriftsstrategier, jobbsøkeratferd & institusjonene for regulering, forhandlinger & fordeling av jobber & lønn.

27.10.2015

Arbeidsmarkedsvirkninger av lavlønnskonkurranse

Arbeidsmarkeds- utfall

- Sysselsetting
- Ledighet
- Lønn
- Arbeidsforhold

- Fordeling
- Velferd

1) **Virksomhetenes arbeidskrafttterspørsel og rekrutterings/arbeidskraftstrategier**

2) **Tilbudet av arbeidskraft** – volum, sammensetting, preferanser & reservasjonslønn; påvirker ansettelsesmønstre og arbeidsforhold

3) **Arbeidsmarkedets virkemåte** – konkurranseforhold & rekrutteringsmønstre, påvirkes av bedriftsstrategier, jobbsøkeratferd & institusjonene for regulering, forhandlinger & fordeling av jobber & lønn.

Handels-
konkurranse

27.10.2015

Arbeidsmarkedsvirkninger av lavlønnskonkurransen

Arbeidsmarkedsutfall

- Sysselsetting
- Ledighet
- Lønn
- Arbeidsforhold

- Fordeling
- Velferd

1) Virksomhetenes arbeidskrafttterspørsel og rekrutterings/arbeidskraftstrategier

2) Tilbudet av arbeidskraft – volum, sammensetting, preferanser & reservasjonslønn; påvirker ansettelsesmønstre og arbeidsforhold

3) Arbeidsmarkedets virkemåte – konkurranseforhold & rekrutteringsmønstre, påvirkes av bedriftsstrategier, jobbsøkeratferd & institusjonene for regulering, forhandlinger & fordeling av jobber & lønn.

Handelskonkurransen

Arbeidsinnvandringen

27.10.2015

Oppsummert – virkninger av lavlønnskonkurranse (LLK)

- Mens LLK via internasjonal handel kun har gradvise, INDIREKTE virkninger på arbeidsmarkedet som den norske modellen er innrettet på å mestre,
- har LLK ved arbeidsmigrasjon langt mer inngripende, DIREKTE virkninger på arbeidstilbudet, bedrifters rekrutteringsstrategier og arbeidsmarkedets virkemåte,
- og dermed på **arbeidsmarkedets utfall** (fordeling av lønn, jobber, ledighet & arbeidsvilkår)
- samt INDIREKTE effekter for organisasjonene, de INSTITUSJONELLE reguleringenes effektivitet og belastningen på velferdsordningene.

- DERFOR har NORGE – og de fleste europeiske land – tatt i bruk ALLMENN-GJØRING for å legge et gulv under konkurransen i arbeidsmarkedet
 - fortsatt «smutthull», men bare bedrifter UTEN avtale, allmenngjøring og ansatte fra land utenfor EØS, kan lovlig drive LLK.

- **MEN VIRKER ALLMENGJØRINGEN OG ER DEN TILSTREKKELIGE?**